

השטחים הכבושים: זכויות - בתנאי שאתם ישראלים

רצועת עזה¹⁷²

"מה זו השבת ירי למקורות ירי? הרי מקורות הירי נמצאים בתוך ריכוזי אוכלוסייה. השבת ירי כזאת פירושה ירי ארטילרי, סטטיסטי, שיפגע בתמימים. כזאת לא ייעשה במקומותינו. לא בבית ספרנו. מעל להצעה הזאת מתנוסס דגל שחור"¹⁷³.

ב-27.12.08 יצאה ישראל למתקפה צבאית ברצועת עזה (מבצע "עופרת יצוקה"). היציאה למבצע התרחשה לאחר התחדשותו של ירי בלתי מובחן של רקטות וטילים ששיגר חמאס לעבר יישובי דרום מדינת ישראל, ושנמשך לסירוגין במשך שנים. למן ימי הלחימה הראשונים החלו להצטבר נתונים על הרג של אזרחים ברצועה ועל פגיעות והרס בקנה מידה רחב.

חלק נכבד מההתקפות שביצעה ישראל ברצועה כלל הפגזות ממטוסים לעבר יעדים המצויים בלב לבה של אוכלוסייה אזרחית או בסמוך להם. כך הותקפו מסגדים, בתי ספר ומבני מגורים, בטענה שהם משמשים מחסני תחמושת או שמהם או מקרבתם מתבצע ירי. כן הותקפו מתקני או"ם, בתי חרושת, סדנאות ומתקנים מסחריים. מעת לעת הודיע הצבא בדרכים שונות לאוכלוסייה האזרחית כי עליה לפנות אזורי מגורים, אולם לא סיפק לה מסדרון מילוט ולא הגדיר מראש אזורים מוגנים, ורבים נאלצו להישאר באזורי הלחימה, חשופים לפגיעה. ישראל הפציצה במכוון וביודעין מבני ממשל ומוסדות אזרחיים בעזה; מבנים אלו, גם אם הם שירתו את משטר החמאס והיוו סמלי שלטון שלו, הם מבנים אזרחיים, שעל-פי הוראות המשפט הבינלאומי אסור כי ישמשו יעד לתקיפה צבאית.

1,387 פלסטינים נהרגו במתקפה על עזה, בהם 773 שלא השתתפו בלחימה, ובכלל זה 320 קטינים מתחת לגיל 18 ו-109 נשים מגיל 18 ומעלה.¹⁷⁴ אלפים נוספים נפצעו.¹⁷⁵ למעלה מ-4,000 בתי מגורים ברצועה נהרסו כליל, כ-17,000 נהרסו חלקית, ועשרות אלפי תושבים נותרו ללא קורת גג.

המתקפה הצבאית הביאה את מערכת הבריאות ברצועת עזה לסף קריסה; עוד קודם לכן נחלשה מאוד המערכת, עקב הסגר המתמשך שהטילה ישראל על הרצועה. בימי הלחימה עצמם, עלה חשש כבד כי כוחות הצבא אינם מקפידים לכבד את ההגנה המיוחדת השמורה לצוותי פינוי בעת לוחמה; 16 אנשי רפואה נהרגו ו-25 נפצעו במהלך פינוי פצועים והרוגים, 34 מתקני רפואה ו-29 אמבולנסים נפגעו, ומלאכת הפינוי וההצלה של הצוותים הפלסטיניים נתקלה בעיכובים ממושכים.

172 מבוסס על: **מסמך ארגוני זכויות אדם לזכויות אדם גולדסטון**, האגודה לזכויות האזרח, גישה, הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל, המוקד להגנת הפרט, יש דיין, עדאלה ורופאים לזכויות אדם, יוני 2009, <http://www.acri.org.il/pdf/goldstone2.pdf>

173 בני בגין, בראיון שנערך ימים ספורים לפני תחילת מבצע "עופרת יצוקה". ב: ארי שביט, **קדימה? מפלגת אוויר. ציפי לבני? אופורטוניסטית. בני בגין חוזר לפוליטיקה ומוריד את הכפפות**, 2.1.09, הארץ online, <http://www.haaretz.com/hasite/spages/1051865.html>

174 **דרוש חשבון נפש: בצלם מפרסם את מספרי ההרוגים במבצע "עופרת יצוקה"**, בצלם, ספטמבר 2009, http://www.btselem.org/Hebrew/Press_Releases/20090909.asp

175 ראו למשל: **מעקב הומניטרי**, גיליון 33, ינואר 2009, OCHA - המשרד לתאום עניינים הומניטריים של האו"ם, http://www.ochaopt.org/documents/ocha_opt_humanitarian_monitor_2009_01_15_hebrew.pdf

במהלך המבצע גרמו הפצצות הצבא לפגיעות חמורות בתשתיות החשמל, המים והביוב של הרצועה, שמצבן היה ממילא רעוע ביותר. לצבא נמסרו באמצעות הצלב האדום מיקומיהם של כל מתקני המים וטיהור השפכים שברצועה, ולמרות זאת פגעו ההפצצות בבארות מים, בקווי מים וביוב ובמתקני ביוב. נזקי ההפצצות והשבתת משאבות המים והביוב עקב המחסור בחשמל גרמו להצפות ביוב באזורים מאוכלסים ולניתוקם של למעלה מ-800,000 מתושבי הרצועה מאספקת מים זורמים. בשל המחסור בחשמל ובגז בישול אף שובשו באופן חמור פעילותן של רוב המאפיות ברצועה ואספקת הלחם לתושבים.

עוד עולה מהעדויות שהגיעו לארגוני זכויות אדם כי פלסטינים שנעצרו ברצועת עזה הוחזקו בשעות ובימים הראשונים למעצרו במחפורות, חשופים לקור, אזוקים ומכוסים עיניים, ללא תנאים סניטריים בסיסיים, ותוך צמצום אספקת המזון. חמור מכך, נראה כי מקצתם הוחזקו בסמוך לטנקים ובאזורי לחימה מובהקים, תוך הפרה בוטה של האיסור במשפט הבינלאומי ההומניטרי להחזיק שבויים ועצורים באזורים חשופים לסכנה.¹⁷⁶

שני עקרונות היסוד של דיני הלחימה - עקרון ההבחנה בין לוחמים לבין אזרחים ועקרון הפרופורציונליות - נועדו לשרת את מטרת העל של המשפט ההומניטרי: הפחתת הסבל הנגרם לאוכלוסייה האזרחית בעת סכסוכים מזוינים. המשפט הבינלאומי אוסר על ביצוען של התקפות חסרות הבחנה ועל שימוש באמצעי לחימה שאי אפשר לכוונם נגד מטרה צבאית מסוימת, או שאי אפשר להגביל את פגיעתם באוכלוסייה האזרחית. תקיפת מבנים אזרחיים אסור שתתבצע בהסתמך על חשד כללי, אלא אך ורק על יסוד מידע מבוסס היטב, ולאחר שנשקל הסיכון לחיי אזרחים. הנתונים על מספרם הניכר של האזרחים מקרב ההרוגים והפצועים במהלך המתקפה על עזה, על חומרתן של הפציעות ועל ממדי ההרס, מעוררים חשש כבד להפרות חמורות של המשפט הבינלאומי ההומניטרי מצד ישראל.

סירובה של ישראל לקיים חקירה עצמאית

לנוכח היקף הפגיעה באוכלוסייה האזרחית בעזה, מיד עם סיום הלחימה פנתה האגודה לזכויות האזרח, בשם שבעה ארגוני זכויות אדם בישראל, ליועץ המשפטי לממשלה, בדרישה להקים מנגנון עצמאי לחקירת מקרים שעולה בהם חשד להפרות של דיני הלחימה על ידי צה"ל.¹⁷⁷ התשובה שנמסרה בשם היועץ המשפטי לממשלה הייתה, כי אין כוונתה של מדינת ישראל להקים מנגנון כזה, וכי הבדיקה תתמצה בביצוע תחקירים מבצעיים, אשר ממצאיהם יועברו לפרקליט הצבאי הראשי, ולאחר מכן ליועץ המשפטי לממשלה.¹⁷⁸ גם פנייה חוזרת, שבה פורטו החובות המשפטיות החלות על ישראל ביחס לקיומה של חקירה ראויה, נדחתה.¹⁷⁹ החלטה זו אינה עולה בקנה אחד עם חובת החקירה המוטלת על ישראל ועם הצהרותיה בדבר כיבוד המשפט הבינלאומי, שכן תחקירים אלה אינם יכולים לספק את הצורך החיוני של חשיפת האמת. לראיה, תחקירים

176 ראו פנייתם של האגודה לזכויות האזרח, הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל, המוקד להגנת הפרט, רופאים לזכויות אדם, בצלם, יש דין ועדאלה לפרקליט הצבאי הראשי וליועץ המשפטי לממשלה מתאריך 28.1.09, <http://www.acri.org.il/Story.aspx?id=2035>

177 ראו: ארגוני זכויות האדם: לחקור את התנהלות צה"ל במהלך "עופרת יצוקה", באתר האגודה לזכויות האזרח, ינואר 2009, <http://www.acri.org.il/Story.aspx?id=2033>

178 מכתבו של עו"ד רז נזרי, עוזר בכיר ליועץ המשפטי לממשלה, לאגודה לזכויות האזרח, 24.2.09, <http://www.acri.org.il/pdf/yoamash240209.pdf>

179 הפניה באתר האגודה לזכויות האזרח, 19.3.09:

<http://www.acri.org.il/Story.aspx?id=2070>;

תשובת עו"ד רז נזרי, עוזר בכיר ליועץ המשפטי לממשלה, 10.9.09,

<http://www.acri.org.il/pdf/yoamash100909.pdf>

שפרסם הצבא¹⁸⁰ קבעו שעשרות אזרחים פלסטינים חפים מפשע נהרגו במה שהצבא מכנה "תקלות" בודדות; אולם, הצהרות גורמים רשמיים כמו גם הנתונים המצטברים מלמדים, כי ככלל, הפגיעות באזרחים ובמבנים אזרחיים לא היו פרי החלטה מקומית כזו או אחרת אלא תוצאה של החלטות והנחיות שהתקבלו על-ידי הדרגים הבכירים ביותר בממשלה ובצה"ל, באישור הפרקליטות הצבאית.¹⁸¹

מגמת ההכחשה וההדחקה התבטאו גם בתגובת צה"ל לעדויותיהם של חיילים ששרתו במהלך "עופרת יצוקה", אשר פורסמו על-ידי ארגון שוברים שתיקה.¹⁸² מגמה זו אך החריפה בעמדתה של ישראל כלפי ועדת האו"ם שמונתה לחקור את החשדות להפרת דיני המלחמה במהלך הלחימה בעזה (ועדת גולדסטון): ישראל סירבה לשתף פעולה עם הוועדה¹⁸³ וסירבה לקבל את ממצאיה כשפורסמו. במקום להתייחס לממצאי הוועדה באופן ענייני בחרו אישי הציבור הבכירים בישראל לתקוף, באופן חסר תקדים בחריפותו, את הוועדה ואת אמינותה.¹⁸⁴ התמודדות עם האירועים בעזה אינה המלצה כי אם חובה משפטית ומוסרית: חובה לחקור איך פעל הצבא ומה השיקולים שהנחו אותו; חובה לחשוף את המדיניות לביקורת ציבורית. עריכתה של חקירה יסודית על ידי גורמים ניטרליים היא אמצעי חיוני להגנה על זכויות האדם של אוכלוסייה אזרחית בעימותים צבאיים עתידיים, והיא גם אינטרס ישראלי ראשון במעלה, לשם הפקת לקחים לעתיד ושמירה על חברה מוסרית ואיתנה יותר.

המשך המצור ומניעת שיקומה של עזה

כמעט שנה לאחר המתקפה הצבאית, ישראל ממשיכה לשלוט במעברים אל רצועת עזה וממנה, ולהטיל סגר המגביל כמעט לחלוטין את חופש התנועה של האנשים ואת מעבר הסחורות. בין היתר מגבילה ישראל מעבר של חומרי בנייה, חומרי גלם וחלקי חילוף הדרושים לשיקום הרצועה לאחר הלחימה. כתוצאה מכך, אין באפשרות האוכלוסייה ברצועה לבנות מחדש או לשפץ את הבתים שנהרסו או נפגעו. עשרות אלפי אנשים ממשיכים להיות מחוסרי קורת גג - חלקם דרים באוהלים, ואחרים אצל קרובי משפחה, במקלטים או בדיוור זמני אחר. נכון לאוקטובר 2009, למעלה מ-6,000 בתים ברצועה זקוקים לשיפוץ יסודי או לבנייה מחדש.¹⁸⁵ נוסף על כך, נמנע תיקונם של חלק ניכר מהנזקים שנגרמו למערכות החשמל, המים והביוב, ועם התקרר החורף גובר החשש מפני זיהום מקורות המים ומפני נזק כבד שייגרם לרכוש עקב תפקודן הלקוי של תשתיות הביוב.¹⁸⁶

180 אנשיל פפר, **תחקירי מבצע עופרת יצוקה: לא בוצעה פגיעה מכוונת באזרחים פלסטינים**, 22.4.09, הארץ online, <http://www.haaretz.co.il/hasite/spages/1080242.html>

181 ראו: **ארגוני זכויות האדם: לחקור את התנהלות צה"ל במהלך "עופרת יצוקה"**, ה"ש 177 לעיל.

182 עוד על חוברת העדויות של **שוברים שתיקה** ועל התגובה לה ראו לעיל, בפרק "התנכלות לארגונים ולפעילי זכויות אדם".

183 ראו דוח ועדת גולדסטון באתר **נציבות זכויות האדם של האו"ם**, בעמ' 42, http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/specialsession/9/docs/UNFFMGC_Report.pdf

184 ראו למשל: עירית אבישר, **פרס: "גולדסטון הוא ללא חוש צדק - החקירה צריכה להיות נגדו"**, גלובס, 11.11.09, <http://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1000513168>

רוני סופר, **נתניהו: דו"ח גולדסטון - בית דין שדה ופרס לטרור**, 16.9.09, ynet,

<http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3778069,00.html>

רוני סופר ואביעד גליקסון, **פרס על דו"ח גולדסטון: עושה צחוק מההיסטוריה**, 16.9.09, ynet,

<http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3777769,00.html>

185 **הגנה על אזרחים - 21-27 באוקטובר 2009, OCHA - המשרד לתאום עניינים הומניטריים של האו"ם**, http://www.ochaopt.org/documents/ocha_opt_protection_of_civilians_weekly_report_2009_10_27_hebrew.pdf

186 **הגנה על אזרחים - 21-27 באוקטובר 2009**, ה"ש 185 לעיל.

מאז הושבעה ממשלת חמאס רואה מדינת ישראל את רצועת עזה כ"שטח עויין", שכל תושביו - מיליון וחצי גברים, נשים וטף - אחראים לפעולות השלטון ומהווים יעד לגיטימי לענישה קולקטיבית כאמצעי להפלתו. תפיסה זו היא העומדת ביסוד סגירת המעברים וההגבלות הקשות שהוטלו על הכנסת דלק ומצרכים לפני המבצע הצבאי, במהלכו ולאחריו; נראה, כי היא עמדה אף ביסוד הגישה של צה"ל כלפי האוכלוסייה האזרחית במהלך מבצע "עופרת יצוקה", שהובילה לפגיעה לא מידתית ובלתי מובחנת באזרחים ובמבנים אזרחיים במהלך המבצע. מדיניות זו מהווה הפרה של חובותיה של מדינת ישראל כלפי אוכלוסיית הרצועה על-פי המשפט הבינלאומי ההומניטרי ומשפט זכויות האדם.

הגדה המערבית: אפליה והפרדה

"ההפרדה פוגעת בזוהות העצמית של האדם. היא מבטאת יכולת בלתי מרוסנת להשפיל וגילוי מקומם של קהות חושים.

מי שממשיך לפסוע בדרך האפרטהייד מאבד - לאט אבל בטוח - את השליטה בתחושות האנושיות שלו. האפרטהייד הופך להרגל, ועם הזמן למחלה. השיבה לכבוד ואנושיות הופכת לבלתי אפשרית.

[...] אנחנו מתעכבים על המקרים של אכזריות מופגנת, מנסים להשיג 'חריגים הומניטריים', ולא תופסים שעצם איסור הכניסה לערבים, הדרכים הנפרדות, החציצה בין אנשים כאלה לאחרים, כל אלה הם הפשע הגדול.¹⁸⁷

בגדה המערבית, נוכחותן המאסיבית של ההתנחלויות בלב השטחים הכבושים והמדיניות שאומצה לגביהן יצרו מצב של הפרדה ואפליה ממוסדת וריקון של עקרון השוויון בפני החוק. באותו שטח טריטוריאלי ותחת אותו שלטון חיות זו לצד זו שתי אוכלוסיות, שמוחלות עליהן שתי מערכות משפט ותשתית נפרדות ומנוגדות במהותן. אוכלוסייה אחת היא בעלת זכויות אזרח מלאות, והשנייה נטולת אותן זכויות. ההפרדה המוחלטת בין האוכלוסיות נקבעת אך ורק על פי מוצאן הלאומי. חיי האזרחים הישראלים המתגוררים בשטחים, אף שהם חיים בשטח הנתון לממשל צבאי, מתנהלים כמעט לכל דבר ועניין כפי שמתנהלים חיי של אזרחי ישראל המתגורר בישראל. זאת להבדיל מהאוכלוסייה המקומית בשטח זה, הפלסטינים, הממשיכה לחיות תחת משטר כיבוש צבאי. כך, למשל, לישראלים שעבר עברה מוקנות כל זכויות הנאשמים במשפט הישראלי, והוא יישפט בפני בית משפט אזרחי, ואילו על פלסטיני שעבר עברה זהה - ואפילו באותו אירוע! - חל דין צבאי מחמיר בהרבה, והוא יישפט במערכת הצבאית; כמות המים המוקצית למתנחלים מאפשרת גידול דשא והקמת בריכות שחיה, בעוד שישנם פלסטינים הנאלצים לקנות מים לשתייה ממיכליות; בתחום התכנון והבניה, לא רק שישראל לא פעלה להבטיח כי התכנון והפיתוח ביישובים הפלסטיניים בשטח C יתאימו לחיי אדם בחברה מודרנית, אלא שבפועל יושמה מדיניות של הגבלת פיתוח, באופן שאיננו מאפשר תנאי חיים הולמים. מניעת הפיתוח מיושמת בשטח באמצעים תכנוניים ומשפטיים שונים, בה בשעה שפיתוח ההתנחלויות ממשיך. כך ניתן לראות זה בצד זה פיתוח של התנחלות ישראלית בצד הריסות של הכפר הפלסטיני הסמוך. בחלק מהנושאים נרחיב להלן. מצב דברים מפלה זה, שבו חלות על אנשים שונים מערכות דין שונות, ומכלול השירותים, התקציבים והגישה

למשאבים הטבעיים מוענק באופן מובחן ונבדל לקבוצות שונות של בני האדם החיים באותה טריטוריה מהווה הפרה בוטה של עקרון השוויון, עד כדי קעקוע שלטון החוק מיסודו. בשנים האחרונות אנו עדים להתקבעות של משטר הפרדה ואפליה בשטחים, בתמיכה ובהכשר הניתנים לו הלכה למעשה מהמערכת המשפטית בישראל. חשוב גם לציין, כי מצב דברים כזה עומד בסתירה מוחלטת לעקרונות המשפט הבין-לאומי: על-פי המשפט הבין-לאומי התושבים הפלסטינים בשטחים מוגדרים כאוכלוסיה אזרחית מוגנת בשטח כבוש, וככאלה הם אמורים ליהנות מהגנה מיוחדת.

הפרדה בתנועה

באוקטובר 2009, למעלה משלוש שנים לאחר הגשתה, פרסם בג"ץ פסק דין בעתירה הראשונה שהונחה לפתחו בנושא משטר ההפרדה על בסיס מוצא לאומי-אזרחי המונהג בכבישי הגדה.¹⁸⁸ את העתירה הגישה האגודה לזכויות האזרח בשמם של 22 כפרים פלסטיניים ממערב הר חברון, בעקבות הפיכת הכביש המרכזי שבאזור (כביש בית עווא-דורא) לכביש המותר לתנועת ישראלים בלבד. בג"ץ קבע, כי חסימת הכביש לתנועת עשרות אלפי תושבים פלסטינים לטובת תושבי המאחזים שבאזור, המונים פחות ממאתיים איש, אינה מידתית. ואולם, הוא לא קבע, כפי שצריך היה לקבוע, כי לא ייתכן כביש נפרד לישראלים ולפלסטינים.

ככל שהכביש אכן ייפתח לתנועה חופשית של פלסטינים בעקבות פסק-הדין,¹⁸⁹ הרי שעבור העותרים, עשרות אלפי תושבי האזור הפלסטינים, מדובר בהצלה של ממש: שמונה השנים שבמהלכן נאסר עליהם לנסוע בכביש פגעו קשות באורחות חייהם, בחופש התנועה שלהם ובכבודם.¹⁹⁰ עם זאת, מבחינת ההלכה המשפטית שנקבעה בו, בית המשפט בחר ליישם גם כאן את מבחן המידתיות, כמבחן יחידי המבטל כל שאלה משפטית אחרת. התחמקותו מדיון ומהכרעה בסוגיה העקרונית של חוקיות הפרדה ואפליה בגדה, עלולה ליצור רושם של הכשרה משתמעת להפרדה במקרה אחר, בכביש אחר.

הדוגמאות הבולטות ביותר להפרדה בתנועה בגדה המערבית הן כביש 443 ומרכז העיר חברון. במרכז חברון מוטלות בתשע השנים האחרונות הגבלות גורפות, האוסרות על פלסטינים תושבי המקום את התנועה ברחובות מרכזיים של העיר ופתיחת חנויות בהם.¹⁹¹ כביש 443 הורחב משמעותית בשלהי שנות ה-80 על אדמות ציבוריות ופרטיות שהופקעו מפלסטינים תושבי השטחים. בשנת 1983 דחה בג"ץ את העתירה שהגישו בעלי אדמות פלסטינים נגד הפקעת אדמותיהם, וקיבל את טענת צה"ל, כי הכביש דרוש לאוכלוסיית האזור הפלסטינית ונסלל לצרכיה.¹⁹² עד לפרוץ האינתיפאדה השנייה שימש הכביש עורק התחבורה הראשי לתנועת

188 בג"ץ 3969/06 אלחרוב נגד מפקד כוחות צה"ל בגדה המערבית, <http://www.acri.org.il/Story.aspx?id=1328>

189 בפסק-הדין מיום 22.10.09 נתן בית המשפט לצה"ל שלושה חודשים ליישמו.

190 לסרטון המתעד את בני משפחת ג'דאללה, שהיו נתונים במעין "מעצר בית" מאז חסימת הכביש, ראו: **הצבא ממשיך לפגוע בחופש התנועה של פלסטינים במערב דרום הר חברון, בצלם**, אוגוסט 2009, http://www.btselem.org/Hebrew/Video/20090806_Beit_Awwa_Road.asp

191 להרחבה ראו: אופיר פוירשטיין, **עיר רפאים: מדיניות ההפרדה הישראלית ודחיקת רגליהם של פלסטינים ממרכז חברון, בצלם והאגודה לזכויות האזרח**, מאי 2007, <http://www.acri.org.il/pdf/hebron.pdf>;

חברון 2008 - עיר רפאים (דף מידע), **האגודה לזכויות האזרח**, אפריל 2008, <http://www.acri.org.il/Story.aspx?id=1811>

192 בג"ץ 393/82 ג'מיעת אסכאן נגד מפקד כוחות צה"ל באו"ש (פ"ד לז' (4) 785). בג"ץ קבע, כי אילו מדובר היה בכביש המיועד לשמש כ"דרך שירות" לישראל, המעשה היה בלתי חוקי.

פלסטינים מהעיר רמאללה לכפרים שממערב לה, וכן לתנועת ישראלים מירושלים לתל אביב ולשפלה.

מאז סוף שנת 2000, עם תחילת האינתיפאדה השנייה, החל צה"ל למנוע תנועת פלסטינים בכביש, בעקבות התקפות על כלי רכב ישראלים שנסעו בו והריגתם של מספר אזרחים ישראלים. משנת 2002 הפך האיסור על תנועת פלסטינים בכביש למוחלט, וחסימות הוצבו על כל הכבישים המקשרים בין היישובים הפלסטיניים שבמרחב לבין כביש 443. חסימת הכביש הביאה לנישולם של תושבי האזור מהכביש המרכזי ששימש אותם ואשר נסלל על אדמותיהם, ולפגיעה אנושה בזכויות היסוד שלהם. בכך השתלטה ישראל על משאבי השטח הכבוש תוך ניצולם לצרכיה הכלכליים והתחבורתיים, ותוך זלזול בוטה בהלכתו הברורה של בית המשפט הגבוה לצדק.

כאלטרנטיבה לכביש 443 החל הצבא לסלול "כבישי מרקם חיים" - נתיבים חלופיים המיועדים לפלסטינים בלבד, שלצורך סלילתם מופקעות אדמות נוספות מתושבי האזור. במרס 2008, בדיון בעתירה נגד האיסור על תנועת פלסטינים בכביש 443,¹⁹³ נתן בג"ץ במשתמע "אור ירוק" והכשר למדיניות הפרדה זו, כאשר הורה למדינה להגיש עדכון באשר להתקדמות סלילתם של "כבישי מרקם חיים". בראשית שנת 2009 נשלמה סלילתם של כבישים אלה, ומערכות הכבישים הנפרדות לפלסטינים ולישראלים היו לעובדה מוגמרת. העתירה עדיין ממתינה להכרעה.

כבישי ההפרדה הם רק דוגמה אחת מני רבות להגבלות תנועה המוטלות על התושבים הפלסטינים בגדה המערבית. רבות מהגבלות התנועה הן פועל יוצא של הקמת התנחלויות ומאחזים, ונועדו להבטיח את תנועתם החופשית והבטוחה של מתנחלים ושל אזרחים ישראלים. אמנם בשנתיים האחרונות חלה ירידה במספר המחסומים והחסימות בגדה, אך עדיין מוצבים בשטח חסימות ומחסומים רבים. הפגיעה חריפה במיוחד בהיתן שהגבלת התנועה נעשית במחוזות חייהם של התושבים הפלסטינים, ומלווה בפגיעה קשה בכבודו של האדם.

זכויות בהליך הפלילי? שיטות משפט נפרדות ושונות¹⁹⁴

שני אנשים, תושבי חברון, מתקוטטים בתוך שטח הגדה המערבית, ונעצרים. אחד מהם, יהודי תושב קריית ארבע, נחקר מיד בידי שוטר, וכמצוות החוק מובא כבר למחרת בבוקר להארכת מעצר בבית משפט השלום בירושלים. בדיון, מחליט בית המשפט להורות על שחרורו בתנאי ערובה; אין זה תיק חמור במיוחד, והנאשם טוען להגנה עצמית. השני, פלסטיני תושב חברון, נעצר למשך שמונה ימים תמימים בטרם יובא בפני שופט צבאי בבית המשפט הצבאי שבמחנה עופר (בית משפט צבאי יהודה). הוא נחקר, הלכה למעשה, רק ביום השביעי למעצרו. בית המשפט נענה לבקשת המשטרה ומורה על הארכת מעצרו בעשרה ימים.¹⁹⁵

על ישראלים החיים בשטחים הכבושים חלים החוק והמשפט הישראלי, ועל כן הם נהנים מההגנות על זכויותיהם של חשודים כפי שנקבעו בחוק ובפסיקה הישראלית. מנגד, על התושבים הפלסטינים שבשטחים חל המשפט הצבאי, שנחקק על-ידי המפקד הצבאי הישראלי (להלן: תחיקת הביטחון). זהו משפט מחמיר

193 בג"צ 2150/07 עלי חסיין מחמוד אבו צפיה נגד שר הביטחון,

<http://www.acri.org.il/Story.aspx?id=1770>

את העתירה הגישה **האגודה לזכויות האזרח** במרס 2007 בשם שישה כפרים השוכנים בצידו כביש 443.

194 נכתב בסיוע עו"ד לילה מרגלית מה**אגודה לזכויות האזרח**.

195 בבתי המשפט הצבאיים, הארכת מעצר לצורכי חקירה היא הכלל ולא החריג. כך, למשל, מבין 118 דיוני מעצר לצורך חקירה שבהם צפו מתנדבי ארגון יש דין, שוחרר ממעצרו עזר אחד בלבד. ראו: ליאור יבנה, **משפטים בחצר האחורית: מימוש זכויות**

ההליך ההוגן בבתי המשפט הצבאיים בשטחים, יש דין, דצמבר 2007, עמ' 53,

<http://www.yesh-din.org/site/images/BackyardProceedingsHeb.pdf>

בהרבה, והפלסטינים נשפטים בבתי המשפט הצבאיים, על-ידי שופטים שהם חלק מהמערכת הצבאית. קשה לתאר פגיעה קשה וחמורה יותר בכבודו של אדם ובזכויות האדם מאשר המצב הפסול, שבו בני אדם החיים זה לצד זה מובחנים ומטופלים באופן שונה לגמרי, בשל נתון אחד - מוצאם הלאומי. במסמך זה נתמקד בפערים שבתקופות המעצר.

תקופות המעצר הקבועות בתחיקת הביטחון מופרזות, ואינן מתיישבות עם החובה לכבד את זכותו של אדם - ובכלל זה חשוד - לחירות ממעצר. הן פוגעות באופן חמור וקשה בזכויותיהם היסודיות של התושבים הפלסטינים: בזכותם לחירות; בזכותם להליך הוגן; בזכותם לכבוד; ובזכותם לשוויון. פגיעות אלו נוגדות באופן מובהק את הוראות המשפט הבינלאומי ואת עקרונות המשפט הציבורי הישראלי, החלים על הרשויות הישראליות בכל מקום שבו הן פועלות. תקופות המעצר הארוכות, בשילוב מגבלות אחרות המוטלות על עצורים פלסטינים רבים - כגון מניעת פגישה עם עורך דין - מאפשרות להחזיק אדם במעצר במשך פרקי זמן ארוכים כשהוא מבודד מהעולם, ובלא שיתקיימו בקרה ופיקוח על המעצר ועל החקירה. מצב זה פותח פתח ליחס בלתי ראוי מצד רשויות החקירה ולישימוש בשיטות חקירה פסולות.

הטבלה שלהלן מסכמת את ההבדלים בתקופות המעצר החלות על ישראלים ועל פלסטינים בגדה המערבית:

ההסדר החל על פלסטינים**	ההסדר החל על ישראלים*	
8 ימים	24 שעות, ובמקרים חריגים 48 שעות (לחשוד בעברות ביטחון - 96 שעות במקרים חריגים)	תקופת המעצר הראשונית עד לקיום ביקורת שיפוטית
30 ימים	15 ימים (לחשוד בעברות ביטחון - 20 ימים)	אורך מעצר מקסימלי לצורכי חקירה, עד לבקשת הארכת מעצר
98 ימים	30 ימים או 75 ימים באישור היועץ המשפטי לממשלה (לחשוד בעברות ביטחון - 35 ימים או 75 ימים באישור היועץ המשפטי לממשלה) הארכות נוספות רק בהחלטה של בית המשפט העליון	סך כול תקופת המעצר לצורכי חקירה
אין הסדר מקביל	ככלל 30 ימים, אלא אם ביקשו הסנגור או הנאשם עצמו אחרת	מעצר עד תום הליכים לפני הקראת כתב האישום
שנתיים	9 חודשים הארכות נוספות של עד 3 חודשים בכל פעם, אם הורה בית המשפט העליון	מעצר עד תום הליכים ולפני הכרעת דין

* הסדרי המעצרים החלים על אזרחי ישראל - ובכלל זה מי שמתגוררים בשטחים הכבושים - קבועים בחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה - מעצרים), התשנ"ו-1996. נוסף על ההסדרים הרגילים שנקבעו בחוק המעצרים, נקבעו הסדרי מעצר מיוחדים בעניינם של חשודים בעברות ביטחון, בחוק סדר הדין הפלילי (עצור החשוד בעבירות בטחון) (הוראת שעה), התשס"ו-2006.

** הסדרי המעצרים שעומדים בתוקף כיום בגדה מצויים בפרק ד' לצו בדבר הוראות ביטחון (מס' 378), התש"ל-1970.

השוני במשטרים המשפטיים ניכר לא רק ביחס לחשודים בגירים, אלא גם ביחס לחשודים קטינים. קטינים אזרחי ישראל החשודים בפלילים - לרבות אלה החיים בשטחים הכבושים - נהנים מההגנות שנקבעו בחוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול), התשל"א-1971. ככלל, תקופות המעצר המוטלות עליהם קצרות יותר מהתקופות המקבילות לגבי חשודים בגירים. לעומת זאת, בכל הנוגע לאורך תקופות המעצר, המשטר המשפטי החל על הפלסטינים תושבי השטחים אינו מבחין כלל ועיקר בין חשודים בגירים לחשודים קטינים. ראשיתו של הטיפול השונה שהקטינים הפלסטינים זוכים לו לעומת זה המוענק לקטינים הישראלים היא בעצם ההגדרה מיהו בגיר: מי שמלאו לו 16 - אם הוא פלסטיני תושב השטחים, לעומת מי שמלאו לו 18 - אם הוא נתון למרות החוק הישראלי.

גם בהיבטים אחרים של ההליך המשפטי, קטינים פלסטינים אינם זוכים להגנות מיוחדות אשר עוגנו בדיון הישראלי, וככלל, ההתייחסות אליהם היא כאל בגירים לכל דבר ועניין. כך, לעומת בתי המשפט בישראל שגישתם שיקומית-טיפולית ושעל פי רוב אינם מטילים עונשי מאסר על קטינים, בבתי המשפט הצבאיים הגישה היא ענישית. הטלת עונש מאסר - גם על קטינים - הינה הכלל, ורק במקרים חריגים יסתפקו במאסר על תנאי, שלא לדבר על פחות מכך. בניגוד למתחייב על פי הדין הבינלאומי, הקטינים אינם מופרדים מבגירים, והם נעצרים, מוחזקים ונשפטים יחד עם בגירים.

לאחרונה נחקק צו המורה על הקמת בית משפט צבאי לנוער בגדה.¹⁹⁶ אמנם הצו נועד להתמודד עם התופעה של שפיטת קטינים יחד עם בגירים, ולהקים ערכאה שיפוטית מיוחדת לקטינים, הכוללת שופטי נוער; אולם הצו אינו משנה את הגדרת הבגירות דלעיל, אינו משפיע על משך תקופות המעצר ואינו מטפל בסוגיה של הטלת מאסר בפועל על קטינים.

גישה למשאבים: מים נברז - לא תובן תאלי

רבים מהפלסטינים המתגוררים בגדה המערבית סובלים ממחסור במים, מאי-סדירות באספקת המים ומאיכות מים ירודה. המחסור מחמיר בחודשי הקיץ ובשנים שחונות. למצב זה השלכות קשות על תנאי החיים של התושבים ועל זכויותיהם הבסיסיות, במיוחד על הזכות לבריאות, על הזכות לפרנסה (שימוש במים לחקלאות ולהשקיית בעלי חיים), ועל הזכות לחיים ולקיום בכבוד.

על-פי ארגון הבריאות העולמי, כמות המים המינימאלית לטיפול הצריכה הבסיסית (הכוללת שימושים ביתיים, עירוניים ותעשייתיים) היא 100 ליטר לנפש. הצריכה היומית הפלסטינית הממוצעת נמוכה בשליש מכמות מומלצת זו, ועומדת על כ-66 ליטר ליום לנפש.¹⁹⁷ המחסור שממנו סובלים התושבים הפלסטינים אינו קשור

196 צו בדבר הוראות ביטחון (הוראת שעה), תיקון מס' 109.

197 נתוני **בצלם** - לקוחים מנתוני רשות המים הפלסטינית ונכונים לסוף שנת 2007. ראו: **מצוקת המים, בצלם**, <http://www.btselem.org/Hebrew/Water/Index.asp> והקישורים הנלווים; **בצלם מתריע על החרפה במצוקת המים בגדה המערבית**, 17.08.

http://www.btselem.org/hebrew/water/2008070_Acute_water_shortage_in_the_West_Bank.asp
נתונים דומים הובאו בדוח **הבנק העולמי**, שפורסם בחודש אפריל 2009, ובדוח **אמנסטי אינטרנשיונל**, שפורסם באוקטובר 2009. ראו:

West Bank and Gaza: Assessment of Restrictions on Palestinian Water Sector Development (report no. 47657-gz), **The World Bank**, April 2009

Troubled Waters - Palestinians Denied Fair Access to Water, **Amnesty International**, October 2009
<http://www.amnesty.org/en/library/asset/MDE15/027/2009/en/e9892ce4-7fba-469b-96b9-c1e1084c620c/mde150272009en.pdf>

וראו גם: יותם פלדמן ואורי בלאו, 200 **כפרים בגדה המערבית לא מחוברים לצינור**. כך מייבשת ישראל את תושבי הרשות, 7.8.09, הארץ online, <http://www.haaretz.com/hasite/spages/1105703.html>

לכמות המים הכוללת בשטחים הכבושים: כמות המים בגדה אמורה להספיק לכל צרכי התושבים (צריכה ביתית, עירונית, תעשייתית וחקלאית), אולם הקצאת המים על-ידי ישראל נעשית באופן מפלה, וכמות המים המסופקת לפלסטינים נמוכה באופן משמעותי מכמות המים העומדים לרשותם של ישראלים המתגוררים בשטחים.¹⁹⁸ לשם המחשה מדגמית בלבד:¹⁹⁹ צריכת המים הממוצעת לנפש ליום של 48 אלף תושבי מחוז טובאס שבצפון מזרח הגדה עומדת על 30 ליטר, בעוד צריכת המים הממוצעת לנפש ליום של 175 מתנחלי בקעות שבסמוך למחוז טובאס עומדת על 401 ליטר; צריכת המים הממוצעת לנפש ליום של 180 אלף תושבי מחוז בית לחם שמדרום לירושלים עומדת על 71 ליטר, בעוד צריכת המים הממוצעת לנפש ליום של 7,714 מתנחלי אפרת שמדרום לעיר בית לחם עומדת על 217 ליטר. על-פי דוח הבנק העולמי,²⁰⁰ כמות המים העומדת לרשותם של פלסטינים בגדה המערבית הינה כרבע מזו העומדת לרשותם של ישראלים.

כשליש מהקהילות הפלסטיניות בגדה, שבהן מתגוררים כ-10% מאוכלוסיית הגדה, אינן מחוברות לרשת המים. בחודשי החורף והסתיו אוגרים התושבים מי גשמים בבורות הסמוכים לבתיהם, ומשתמשים בהם לכל צורכיהם. המינהל האזרחי אינו מהסס להוציא צווי הריסה לבורות שנועדו לאגירת מי גשמים, גם לא במקומות בהם הצורך במים נואש במיוחד, דוגמת אזור שוכני המערות בדרום הר-חברון. באביב ובקיץ, כאשר המים שנאגרו אוזלים, התושבים נאלצים להסתמך על מי מעיינות סמוכים ועל קניית מים המסופקים להם באמצעות מכליות פרטיות. מחיר המים המובלים במכליות גבוה משמעותית ממחיר המים המסופקים באמצעות רשת מרכזית; משקי בית שאינם מחוברים לרשת המים מוציאים כשישית מהכנסתם ואף יותר מכך עבור מים המובאים במכליות, ומשפחות רבות מתקשות לעמוד בנטל ההוצאה.

מצוקת המים בקרב האוכלוסייה הפלסטינית בשטחי הגדה המערבית איננה מצטמצמת אך לקהילות שאינן מחוברות לרשת המים. מאות אלפי פלסטינים נוספים חיים ביישובים שיש בהם רשת מים מרכזית, אולם זו מקבלת אספקה מוגבלת ובלתי סדירה של מים, אינה מגיעה לכל בתי התושבים ואינה עונה על הצרכים. בחלק מהיישובים, במהלך חודשי הקיץ מקבלת כל שכונה מים רק מדי כמה ימים, ליום אחד או לשעות ספורות בלבד. כדי למלא את צורכיהם הבסיסיים נאלצים גם תושבים אלה לקנות מים מבעלי מכליות פרטיות.

כל עוד ממשיכה ישראל לשלוט ולהחזיק בשטחי הגדה המערבית היא נושאת באחריות לגורלה ולרווחתה של האוכלוסייה, ומחוייבת לנהוג בבני האדם שתחת שלטונה באורח שוויוני. ישראל שולטת על מרב מקורות המים של הגדה המערבית, ועל אפשרויות הפיתוח של משק המים. הגבלת כמות המים המוקצית לתושבי הגדה הפלסטינים מהווה הפרה של עקרונות המשפט הבינלאומי, המחייב את המדינה לדאוג להתנהלות התקינה של חיי האוכלוסייה בשטח הכבוש ולכבד את זכויות האדם שלה. זאת ועוד, מושכלות יסוד של משפט בינלאומי מחייבים את הכוח הכובש להבטיח לתושבים שבשטח הכבוש ליהנות באופן חופשי ממשאביהם הטבעיים, ואוסרים על המדינה הכובשת לנצל את השטח הכבוש ואת משאביו לתועלתה.²⁰¹

198 ניתוח של הבעיות ושל הגורמים המעורבים בסוגיה מורכבת זו אפשר למצוא במקורות שהוזכרו בה"ש 197 לעיל.

199 מים חוצי גבולות, בצלם, מרס 2009.

http://www.btselem.org/Hebrew/Water/20090322_International_water_day.asp

200 **West Bank and Gaza: Assessment of Restrictions on Palestinian Water Sector Development** 200 ה"ש 197 לעיל. על-פי הדוח, בעוד שלרשותו של תושב הגדה עומדים 75 מטרים מעוקבים מים לשנה, לרשותו של ישראלי עומדים 240 מטרים מעוקבים של מים לשנה (נכון לשנת 2005).

201 "אין המפקד הצבאי רשאי לשקול את האינטרסים הלאומיים, הכלכליים, הסוציאליים של מדינתו שלו [...] אזור המוחזק בתפיסה לוחמתית אינו שדה פתוח לניצול כלכלי או אחר." בג"צ 393/82 ג'מעית אסכאן נגד מפקד כוחות צה"ל באיו"ש, פ"ד לז(4) 785, 794.

כוחות הצבא והמשטרה שברחבי הגדה המערבית מתמודדים זה שנים עם תופעה נרחבת של הפרות סדר, ועם פגיעות בביטחונם האישי של התושבים - הן הפלסטינים והן הישראלים - וברכושם. ככל שהדבר נוגע להגנה על ביטחונם של ישראלים המתגוררים בשטחים, אימצה מערכת הביטחון דרכים רבות ואמצעי אכיפה מגוונים. פתרונות אלה כוללים הפעלה נרחבת ומתמשכת של כוחות לצורך השלטת סדר ולצורך פעולות אכיפה; אמצעי מיגון ואבטחה; תיקוני חקיקה המקנים לכוחות הביטחון סמכויות אכיפה נוספות; וכן הוראות והדרכות לכוחות בשטח.

לעומת זאת, בכל הנוגע להגנה על ביטחונם של פלסטינים הנתונים להתקפות מצד ישראלים, המערכת נמנעת בעקביות מלהפעיל רבים מן האמצעים ומן הכלים העומדים לרשותה. יתרה מזאת, במקרים רבים ה"מענה" היחיד, שניתן לאיום שמציבים ישראלים לביטחונם ולקניינם של פלסטינים, הוא צעדים מגבילים ופוגעניים שננקטים דווקא כלפי האוכלוסייה הפלסטינית עצמה - הקרבן של מעשי האלימות, וזאת במקום לפעול נגד האחראים למעשים אלה. ככלל, לאורך שנים מבכרים כוחות הביטחון את "הדרך הקלה", של הטלת מגבלות דווקא על התושבים הפלסטינים, על פני החלופה הנאותה והראויה - אך גם הקשה יותר לביצוע - של אכיפת החוק על ישראלים המעורבים בפגיעה בפלסטינים ובהפרת החוק.

אלימות מצד אזרחים ישראלים פוגעת קשות בביטחון האישי של רבים מהפלסטינים תושבי השטחים ובזכויותיהם לחיים, לשלמות הגוף, לפרנסה ולקניין. האירועים כוללים התקפות אלימות, התנכלויות, הסגות גבול, השתלטות על אדמות והשחתת רכוש. בשנה האחרונה החלו חלק מהמתנחלים הקיצוניים יותר לנקוט במדיניות המכונה "תג מחיר": לפעול באלימות נגד פלסטינים ורכושם בכל פעם שמפונה מאחז או שהמדינה מבצעת הליך משפטי נגד ההתנחלויות. בכך, הופכים הפלסטינים לקרבנות כפולים: הן בעת הקמת המאחז והן בעת פינויו.²⁰³

על אף שחובתו של צה"ל להגן על שלומה של האוכלוסייה האזרחית בשטח הכבוש, ועל אף שבית המשפט העליון קבע וחיידד מושכלות יסוד אלה,²⁰⁴ ממשיכים כוחות הביטחון להפגין אזלת יד. במקרים רבים רשויות הביטחון יודעות על התקפות אלימות מצד אזרחים ישראלים או יכולות לצפות אותן, שכן ישנם מקומות המועדים לפורענות (למשל סמוך ליצהר, סמוך לחוות גלעד ובאזור דרום הר חברון), וזמנים שבהם ההתקפות צפויות יותר (למשל, בזמן פינוי מאחז); למרות זאת, על פי רוב, ולמעט בעונת מסיק הזיתים, הכוחות הפועלים בשטח אינם מתוגברים כמתבקש ואינם נערכים בהתאם. ככלל, חיילי צה"ל ומפקדיו נמנעים מלאכוף את החוק על ישראלים בשטחים העוברים עברה. החיילים בשטח אינם מתודרכים לגבי סמכויותיהם וחובותיהם בכל האמור במניעת אלימות ובאכיפת חוק, ותופסים את תפקידם ואת משימתם הבלעדית כהגנה על האוכלוסייה היהודית מפני האוכלוסייה הפלסטינית. בהתאם, פעמים רבות עומדים אנשי כוחות הביטחון מנגד כאשר מתנחלים תוקפים פלסטינים או פוגעים ברכושם, ומתערבים רק כאשר הפלסטינים מגינים על

202 נכתב בסיוע עו"ד לימור יהודה מהאגודה לזכויות האזרח.

203 ראו למשל: נדב שרגאי, **המדיניות החדשה של המתנחלים: "תג מחיר" על כל פינוי של הצבא**, 3.10.08, הארץ online, <http://www.haaretz.co.il/hasite/spages/1026113.html>

כן ראו: **אלימות מתנחלים ופינוי מאחזים, OCHA - המשרד לתאום עניינים הומניטריים של האו"ם**, נובמבר 2009, http://www.ochaopt.org/documents/ocha_opt_settler_violence_fact_sheet_2009_11_15_hebrew.pdf

204 בג"צ 9593/04 מוראר נגד מפקד כוחות צה"ל ביהודה ושומרון (פס"ד מיום 26.6.06), <http://elyon1.court.gov.il/files/04/930/095/n21/04095930.n21.HTM>

את העתירה הגישה **האגודה לזכויות האזרח** בשם חמישה כפרים בגדה המערבית ובשם **שומרי משפט - רבנים לזכויות אדם**.

עצמם מול תוקפיהם.

יתרה מזאת, בעוד שפעילות רשויות הביטחון אל מול הפלסטינים מאופיינת פעמים רבות בשימוש יתר בסמכויות ואף בחריגה מסמכות, פעילות המשטרה בכל הנוגע לחשודים יהודים מתאפיינת בהימנעות משימוש בסמכויות הקיימות לשם אכיפת החוק. הימנעות המשטרה או צה"ל מלתפוס חשודים או לזהותם במקום ביצוע העבירה, טיפול בלתי יעיל של משטרת מחוז ש"י בתלונות וחקירות לקויות - כל אלה מובילים לסגירתם של תיקים רבים בשל "עבריון לא נודע" או עקב חוסר ראיות.²⁰⁵

בלא שיוגדר נושא השמירה על ביטחונם ועל רכושם של התושבים הפלסטינים בשטחים כבעל חשיבות עליונה, בדיוק כפי שמוגדר נושא הגנתם וביטחונם של התושבים הישראלים בשטח, לא צפוי שינוי משמעותי לטובה. נראה, כי רק אם תוגדר ההגנה על הפלסטינים ועל רכושם כמשימה, שעל פיה נבחן תפקודם של נושאי תפקיד בכירים בממשל הישראלי, ובראשם מפקדים בכירים וזוטרים בצה"ל, יש סיכוי שהנושא יזכה לטיפול ולמענה ראויים. טיפול כזה צריך לכלול את ביטולן של כל ההנחיות המבוססות על מוצאם של בני אדם, והחלפתן בפקודות ובהנחיות המתייחסות לכל אדם באשר הוא אדם.

205 ממעקב שעורך ארגון **יש דין** בשנים האחרונות עולה, כי כ-90% מחקירות המשטרה בעברות של אזרחים ישראלים נגד פלסטינים בגדה המערבית מסתיימות בכישלון: תיקים שנסגרו בעילה של "חוסר ראיות" או "עבריון לא ידוע", או תלונות שאבדו ולא נחקרו מעולם. ראו: **דף נתונים: אכיפת החוק על אזרחים ישראלים בגדה המערבית, יש דין**, יולי 2008, [http://www.yesh-din.org/sys/images/File/LESVDataSheetJuly2008Heb\[1\].pdf](http://www.yesh-din.org/sys/images/File/LESVDataSheetJuly2008Heb[1].pdf)